

Delen is vermenigvuldigen

Citizen science is een populaire term voor ‘burgerwetenschap’. Wat betekent dit concreet? Mensen kunnen op vrijwillige basis helpen aan het realiseren van een onderzoekdoel. Het doel is door een wetenschapper met ervaring als project-leider vastgesteld. Vrijwilligers zorgen ervoor dat de resultaten sneller binnen zijn of maken het doen van onderzoek eenvoudiger. Delen is vermenigvuldigen. Dat is het uitgangspunt. Resultaten nemen toe, kennis en ervaring groeien.

Samen leren. Vrijwilligers investeren tijd en energie. In ruil voor hun inspanning worden zij professioneel opgeleid. Wegwijs gemaakt, bijvoorbeeld, in een methode van onderzoek. Hoe zoek ik in een archief? Hoe neem ik een interview af? Maar ook: hoe presenteer ik de onderzoeksresultaten aan een publiek? Want informatie vinden is de eerste stap in deze ‘joint venture’. Dat wat gevonden wordt op een aansprekende manier teruggeven aan de samenleving is stap twee.

“De levensverhalen en herinneringen die nabestaanden over hun geliefde delen, maken persoonlijk indruk op ons. Zo ook de officiële akten, handgeschreven brieven en foto's die vaak generaties lang bewaard zijn gebleven. Wanneer we deze 'onderzoekdata' onder ogen krijgen en mensen hun verhaal aan ons toevertrouwen, dan voelen wij ons bevoorrecht als burger. We love this science!”
Astrid & Liesbeth, projectleiders

Participeren kun je leren

Het klinkt mooi. En dat is het ook. Burgerwetenschap gaat uit van een win-winsituatie. Soms is het voor een project-leider balanceren tussen sturing en zelforganisatie van een bevlogen club mensen. Soms worden persoonlijke leerdoelen van vrijwilligers pas duidelijk in de eindfase van het onderzoek. Soms vallen onderzoeksresultaten tegen. Flexibiliteit, vertrouwen, transparantie en commitment. Zonder deze kernwaarden schiet de leider van het project zijn of haar doel voorbij.

Ben jij projectleider in de erfgoedsector? In deze brochure staan tips & tricks die je helpen bij het opzetten van onderzoek met hulp van vrijwilligers. Wij delen vijf jaar ervaring op dit gebied met jullie in een concreet stappenplan. De handleiding is van toepassing op alle participatie- en vrijwilligersprojecten. Wie weet krijg je inspiratie om binnen je eigen organisatie te starten met deze vorm van samenwerking!

Heb je nu of in de toekomst een vraag over citizen science: we helpen je graag verder!

Drs. Astrid de Beer, Historicus en projectleider Regionaal Archief Tilburg
Dr. Liesbeth Hoeven, Cultuurwetenschapper en projectleider Tilburg Cobbenhagen Center (Tilburg University)

Tips and Tricks

1 Een match!

Over het samenstellen van een werkgroep

Een vliegende start! Er ligt een plan. Je hebt vrijwilligers nodig die hieraan meewerken. Start het proces van werving op tijd. Doe een oproep via het blog van je organisatie, de krant en sociale media. Vraag een communicatieadviseur intern om advies. Leg in je advertentie uit wat het project inhoudt, wat er van de deelnemers wordt verwacht en bij wie zij zich kunnen aanmelden.

- Nodig mensen uit voor een 1 op 1 kennismakingsgesprek. Maak duidelijk wat je plannen zijn: wat vraag je; wat bied je?
- Met wie wil jij werken? Durf te selecteren. Stel afhankelijk van hoe groot het project is een groep samen van 5-10 vrijwilligers.
- Verschillen brengen dynamiek! Zet mensen met een verschillend arbeidsverleden, met verschillende vaardigheden, leeftijden en persoonlijkheden bij elkaar.
- De kick-off: organiseer een workshop van een dagdeel. Tijdens deze bijeenkomst maakt iedereen kennis met elkaar en ontwikkelt zich een groepsdynamiek.
- Kies een leuk deelonderwerp uit je onderzoek.
- Laat iedere deelnemer een eigen zoekstrategie kiezen.
- Verzamel de resultaten op A3 papieren (mindmaps).
- Sluit af met een presentatie- en feedbackronde: wat ging goed, wat kan beter? Op basis van ervaring ontdek je wat werkt.
- Stuur na afloop een email rond met (foto)verslag van de workshop. Vrijwilligers kunnen het thuisfront laten zien wat zij gaan doen.
- Vraag deelnemers opnieuw of zij interesse hebben in het vervolg.
- Is er een match tussen jou als projectleider en de vrijwilligers? De werkgroep kan nu definitief van start.

Het kan voorkomen dat een van de vrijwilligers door onvoorziene omstandigheden tijdens het werkproces uit de groep stapt. Ga niet op zoek naar vervanging. Na enkele werkbijeenkomsten is de groep een team. Een nieuwkomer verstoort de verhoudingen.

2 Wat verwacht je?

Over het maken van afspraken

De groep is een feit. Vrijwilligers nemen niet vrijblijvend deel. Ook zij hebben een agenda. Zij moeten op jou kunnen rekenen. En jij moet op hen kunnen rekenen. Maak voor de eerste bijeenkomst afspraken over wat jij als projectleider

van je nieuwe onderzoeksteam verwacht. Stel een vrijwilligerscontract op. Hierin leg je afspraken vast over de randvoorwaarden van samenwerking:

- Investering: aan hoeveel bijeenkomsten nemen de vrijwilligers deel; hoeveel tijd besteden zij aan de voorbereiding van een bijeenkomst?
- Integriteit: hoe wordt omgegaan met de privacy en het bewaren van onderzoekdata; hoe wordt hierover binnen de groep gecommuniceerd?
- Communicatie: wie is het eerste aanspreekpunt voor de vrijwilligers? Hoe nemen zij contact op met andere archief- en erfgoedinstellingen? Ontvangen zij een digitale handtekening die onder schriftelijke communicatie met derden kan worden toegevoegd?
- Leerdoelen: wat wil de vrijwilliger tijdens de masterclass leren? Wat is zijn/ haar bijdrage aan (de presentatie van) het eindresultaat?
- Beloning en vergoeding: vrijwilligers zijn onbetaalbaar! Niet alleen figuurlijk. Zij verrichten activiteiten zonder dat zij aanspraak kunnen maken op financiële compensatie (reis-, kopieer- en printkosten). Belangrijk is dat vrijwilligers zich gewaardeerd voelen. Laat je waardering duidelijk blijken. Een excursie of groepslunch is een leuke verrassing.

Maak budget vrij voor de werkgroep of vraag hiervoor een subsidie aan. Faciliteer het zoekproces waar mogelijk vanuit de eigen organisatie en bespaar niet op groepsactiviteiten die bijdragen aan teambuilding en commitment!

Creëer een online beveiligd platform, een digitale leeromgeving, waarop documenten binnen de werkgroep en vragen worden uitgewisseld. Zou houd je de communicatie veilig en overzichtelijk.

3 Aan het werk!

Over de valkuilen en uitdagingen van een zoekproces

De contracten zijn getekend. Het onderzoeksteam kan aan de slag. Per bijeenkomst vermenigvuldigen de resultaten en het enthousiasme van deelnemers groeit. Aan jou als projectleider de taak om alles in goede banen te leiden. Hoe houd je vast aan de doelstelling van het onderzoek? Hoe begeleid je de zelfsturing van een groep?

- Maak een projectplanning: wat staat er per bijeenkomst op de agenda? Houd een frequentie van een keer per twee weken aan.
- Organiseer de bijeenkomsten volgens een vaste structuur. Laat ruimte voor uitwisseling en terugkoppeling van gevonden informatie.
- Start met het maken van een literatuuroverzicht: boeken en artikelen over het onderzoeksthema.
- Stel een lijst samen met tips voor onderzoek in de erfgoedwereld. In welke archieven, papieren en online-bronnen starten de vrijwilligers met zoeken? Ook heel belangrijk: hoe moeten zij zoeken? Geef uitleg over de verschillende bronnen. Waar zijn deze te vinden? Maak de vrijwilligers wegwijs.
- Deel een schema uit: hoe dient de gevonden informatie te worden genoteerd en verwerkt? Geef uitleg over het gebruik en de vermelding van bronnen.

- Benoem en verdeel taken, verantwoordelijkheden en rollen. Laat ieder lid van de werkgroep zich bezighouden met een specifiek sub thema binnen het onderzoek.
- Bewaak de voortgang, stuur bij waar nodig. Durf flexibel te zijn. Maar houdt de regie.

Leer niet alleen van kennis maar ook van ervaring. Tussentijds evalueren versterkt je positie als projectleider. Het maakt de samenwerking met de werkgroep wederkerig en doelgericht.

Vraag vrijwilligers binnen het eigen leerdoel uit de comfortzone te stappen. Het is verbluffend wat dit oplevert: aan persoonlijke ontwikkeling en nieuw onderzoeksperspectief!

“Ik hou ervan om in mijn eentje onderzoek te doen, maar ik heb geleerd dat samenwerken met mensen van verschillende leeftijden erg leuk is.”
Sanne, vrijwilliger

4 Goed uit elkaar!

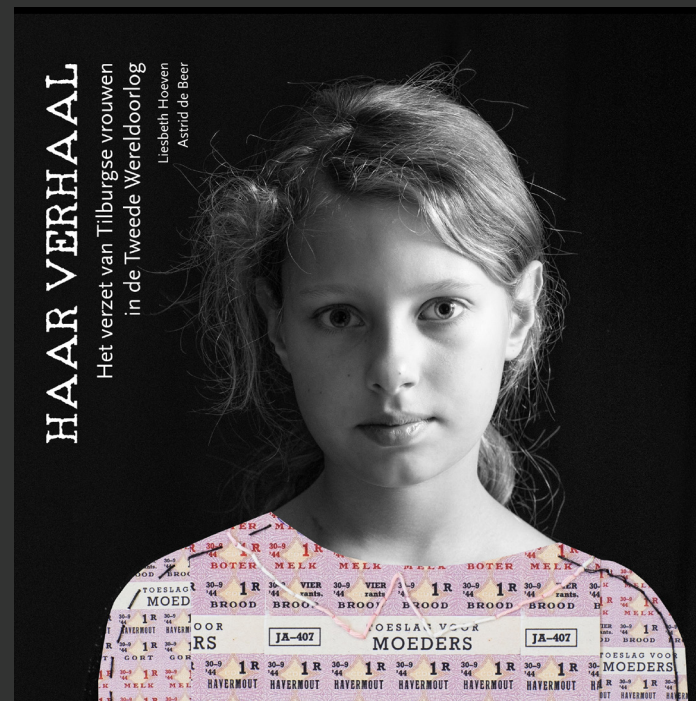
Over het beeindigen van de samenwerking

Een vliegende start staat niet altijd garant voor een succesvol projecteinde. Vrijwilligers leggen de basis voor het product waarvoor jij als projectleider verantwoordelijk bent. De gevonden informatie wordt in de laatste fase door jou gecontroleerd, geselecteerd en verwerkt. Hoe rond je het onderzoek toch af als team?

- Een onderzoeker is nooit klaar met zijn of haar werk. Stel het moment waarop de samenwerking eindigt niet uit. Houd je aan de projectplanning. Zo voorkom je een verlies aan focus en daadkracht.
- Leg de werkgroep uit hoe je verder gaat met het onderzoek. Hoe ga je de gevonden informatie verwerken? Geef regelmatig een update over de voortgang.
- Iedere vrijwilliger heeft een eigen expertise. Vraag zo nodig hulp bij denkwerk, eindredactie en organisatie wanneer je eigenstandig werk aan het eindproduct als projectleider start.
- Zorg dat vrijwilligers de erkenning en waardering krijgen die hen toekomt. Bied de werkgroep een podium tijdens de presentatie van het eindproduct.
- Sluit het traject af met een lunch of diner: gelegenheid tot napraten in een setting buiten het reguliere werk.

Benieuwd hoe Regionaal Archief Tilburg en Tilburg Cobbenhagen Center (Tilburg University) dit stappenplan in praktijk brengen? Van 2015-2020 werken deze organisaties samen met een wisselende groep vrijwilligers aan een fysiek en digitaal monument, een tv-documentaire en een boek in herinnering aan het studenten- en vrouwenverzet in Tilburg tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Kijk op www.monumentvoordevrijheid.nl of bestel het meest recente product van citizen science in Tilburg.

Haar verhaal

Het verzet van Tilburgse vrouwen in de Tweede Wereldoorlog

Liesbeth Hoeven en Astrid de Beer

In de grote verhalen na de bevrijding heeft het verzetswerk van vrouwen aandacht en waardering gekregen voor zover dit paste in het traditionele rolpatroon. Veel verzetswerk van vrouwen is daarom onzichtbaar gebleven. Dit boek bevat levensbeschrijvingen van 32 onbekende Tilburgse verzetsvrouwen en een serie interviews.

208 blz. • gebonden • geïllustreerd (kleur) • ISBN 978 90 6663 099 4 • €19,95

Te koop in de boekhandel en te bestellen bij Uitgeverij Verloren

Torenlaan 25, 1211 JA Hilversum

tel. 035-6859856, bestel@verloren.nl

Gratis verzending binnen Nederland bij bestellingen vanaf €10,-.

© Oktober 2020

Deze brochure is een uitgave van Regionaal Archief Tilburg en Tilburg Cobbenhagen Center (Tilburg University)

Eindredactie en vormgeving: Moon Street Studio

Uitgave: Ridderprint

Citizen Science Iets voor jou?

Tips & Tricks voor onderzoek met
vrijwilligers in de erfgoedsector